

Yaakov and Yisrael

פרשת וילך

(Ste) Chumash

2

46 Jacob Undertakes Journey to Joseph ¹ So Israel set out with all that he had and he came to Beer-sheba where he slaughtered sacrifices to the God of his father Isaac.

² God spoke to Israel in night visions and He said, "Jacob, Jacob." And he said, "Here I am."

2. **במראת הלילה** — In night visions. This is the only place where a vision is described in this manner, which implies impending darkness. At this moment, Jacob was poised to leave Eretz Yisrael for a long, long Egyptian exile, and he was right to be afraid of what would happen to his family there. The night of exile, when hope is enveloped in darkness, was about to begin, so God came in night visions to symbolize to him that though Jews would be exiled from their land, they would never be exiled from their God; He would always be with them. Therefore, Jacob, the Patriarch of exile, originated *Maariv*, the evening prayer, to show his children that

3

(ג) יעקב יעקב. לשון מינה (מי"ד וי"ה)

שפת חיים

סה

4

5

The Chasam Sofer had an interesting insight into the *pasuk* cited above, in which the angel gave Yaakov a new name, "No longer will it be said that your name is Yaakov, but Yisrael, for you have striven (*sarisa*) with the Divine and with man, and have overcome."³⁵⁴ Eisav's angel wished to remove Yaakov's original name entirely, and replace it with the new name, Yisrael. Although Hashem acquiesced to add a new name for Yaakov, He did not remove Yaakov's original name. When Yaakov descended to Egypt, Hashem called him again by the name Yaakov: "Elokim spoke to Yisrael in night visions and he said, 'Yaakov, Yaakov.'"³⁵⁵ From here our Sages learn that Yaakov retained both names.³⁵⁶

The Chasam Sofer explains that יעקב and ישראל added together have the same gematria as the words קרע שטן ("tear apart the Satan"), which are part of Hashem's forty-two-letter Name.

"שובה ישראל עד ה' אלהיך" (הושע יד, ב). יעקב אבינו נקרא בכ' שמו "יעקב" ו"ישראל", כשזכה יעקב להגיע לשלימות או נקרא גם בשם "ישראל" כמש"כ: "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל" (בראשית לב, כט), אמנם עם זאת המשיך להיות נקרא גם בשמו הראשון "יעקב", בניגוד לאברהם אבינו שלאחר שנשתנה שמו, נשתנתה גם מדרגתו בעבודת ה' שלו, מתחילה היה "אברם" - "אב לארם", ואח"כ כשנשתנה תפקידו ומדרגתו נקרא "אברהם" - "אב להמון גוים" (בראשית יז, ד, ובפס"ט).¹ אי"כ "ישראל" הוא שם המבטא את שלימותו הרוחנית העליונה של יעקב, והשם "יעקב" היא מדרגתו הרגילה. עם ישראל נקראים בשם "ישראל" כמדרגת שלימותו של יעקב, אמנם יש גם נקראים בשם "יעקב" ע"ש מדרגתו הרגילה של יעקב, כפי שמוכח בוהר (אחרי עג). "מגיד דבריו ליעקב ומשפטיו לישראל - תרין דרגין אינון יעקב וישראל חד גליא וחד סתיים",² וכך מציינו בדברי הנביאים שישראל נקראים גם בשם "יעקב" וגם בשם "ישראל".³

Therefore, Eisav's angel did not want him to keep both names, which would ultimately give him the power to defeat Eisav.

However, when we count the numerical value of each letter, we reach a different conclusion. יעקב ישראל equals 723, whereas קרע שטן equals 729. The Chasam Sofer's calculation is correct, only when using alternate spelling, יעקב, including the letter *vav*. In five places in Tanach, יעקב is spelled with the extra *vav*, and in five places the name Eliyahu is spelled אליהו, without the *vav*. Rashi explains that Yaakov took the letter *vav* from Eliyahu's name, as collateral to ensure that Eliyahu would come to redeem Yaakov's descendants.³⁵⁷

6a When speaking of Yaakov's role in hastening the redemption, his name is spelled with the extra *vav*. He is the one who tears apart the Satan. He struggled with Eisav's guardian angel and defeated it, thereby setting a precedent for his descendants, by which we would also be able to defeat the forces of darkness in the world. Yaakov's parting words to Eisav were: יעקב נא אדני לפני עבדו ואני אהנהלך לאטילך למלאכה אשר לפני ולרגל הילדים ער אשר אבא אל אדני שיעקרה — "Let my lord go ahead of his servant; I will make my way at my slow pace according to the gait of the drove before me and the gait of the children, until I come to my lord at Se'ir."³⁵⁸

1. ע"י ברכות יב.
2. [וע"י מלבי"ם (ישעי' מג, א): "וכן יש הבדל בין יעקב ובין ישראל, שיעקב בו נקראו ישראל עת שהיו במדרגה קטנה, וישראל נקראו בו עת שהיו בחשיבות", וע"י ישעי' (מד, ה) "זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב, וזה יכתוב ידו לה' ובשם ישראל יכונה, והיינו לדורגת "יעקב" ראוי אף זה שיאמר "לה' אני", ואילו לדורגת ישראל העליונה "זה יכתוב ידו לה'" שמקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות (באר משה בראשית ע"ב תרכה), וע"י בספר מנוחה וקדושה (לתלמיד הגר"ח מולאחין) מש"כ ע"ש "שמעו זאת בית יעקב הנקראים בשם ישראל" (ישעי' מח, א). שמורגל בפי העולם בשעה שישראל עושים רצונו של מקום נקראים בשם "ישראל" ובשעה שאין עושים רצונו נקראים בשם "יעקב" (פתיחת הספר)].
3. וע"י ישעי' פרק מג-מד.

66

Rashi explains that Yaakov is destined to confront Eisav again on the final day, when the forces of evil will be eradicated from the world. This is the day of which it is written, וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן, — "The redeemers will ascend Mt. Zion, to judge the Mountain of Eisav, and the kingship will be for Hashem."³⁵⁹

May it be soon and in our days.

שמך עוד יעקב, שמדת היראה עדיין איננה התכלית, כי אם ישראל יהיה שמך, שהשם ישראל מורה על עבודה מאהבה שהיא תכלית עבודת ה'. וזהו אומר כי אם ישראל יהיה שמך, ששם העצם שלו הוא ישראל, וע"ש זה נקרא עם ישראל תמיד בשם ישראל, כי שם העצם שלהם הוא בבחי' היות גבוהה של עבודה מאהבה כבנים. אבל ההתחלה היא בשם יעקב ע"ש וידו אוחות בעקב עשו, שהיא יראת ה'.

ועוד יש בהקדמת יעקב לישראל ע"ד דאי בספה"ק במאחז"ל (יומא לט.) אדם מקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה, אם יהודי מקדש עצמו למטה במדור התאוות, מקדשין אותו מלמעלה, עוזר לו הקב"ה לקדש את אבריו העליונים, את מוחו ומחשבותיו, שתורתו ועבודתו יהיו קדושים. ועפ"ז י"ל כאן, שבתחילה היה יעקב בבחי' וידו אוחות בעקב עשו, במלחמה כנגד התגברות היצה"ר, שהוא במדת היראה, שאז נקרא יעקב בלבד. ואח"כ נאמר לו לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, אחר שכבר שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל, שהתגברת על מלחמות היצר, שוב אינך צריך לשם יעקב שהוא עבודת במדת היראה, כי אם ישראל יהיה שמך, מעתה שם העצם שלך הוא ישראל בחי' לי ראש, עבודת בבחינות העליונות ע"י המדה העילאית אהבה. ומבואר בזה מדוע ליעקב נשאר ב' השמות יעקב וישראל, כאמור דמרומו בזה על מלכות אהבה ויראה שהם ב' הדרכים בעבודת ה', הדרושים שניהם לעבודת ה', שיש עתים שצריך לעבוד להשי"ת בבחי' יעקב ביראה, ויש עתים שצריך לעבוד להשי"ת בבחי' הגבוהה של ישראל באהבה, אך שם העצם הוא ישראל.

ומרומו עוד בב' השמות יעקב וישראל על ענין סור מרע ועשה טוב, שע"פ הסדר הרגיל ההתחלה היא בסור מרע ואח"כ עשה טוב, וכמאה"כ (תהלים ג) ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי, לכן ההתחלה בסור מרע לעקור את הרע שווה מדת יעקב ע"ש שידו אוחות בעקב עשו. אכן יש דרך יותר גבוהה, כמאמר צדיקים סור מרע ע"י עשה טוב, שמדבק עצמו בעשה טוב עד שממילא הוא כבר

מתנער מהרע שהוא שקוע בו. וזהו שאמר הקב"ה ליעקב לא יקרא שמך עוד יעקב שלא זו התכלית, כי אם ישראל יהיה שמך שעיקר התכלית הוא עבודת ה' בעשה טוב, שע"ז מורה השם ישראל. וכן מרומז בזה על ב' הדרכים של גדלות הבורא ושפלות עצמו, שבעת התגברות היצר הדרך היא ע"י שפלות עצמו שמשכר את עצמו שאינו כלום מל' עקב, ובעת שעוסק בתורה ועבודה אז צריך לעורר ולהרגיש גדלות הבורא בבחי' ויגבה לבו בדרכי ה'.

וע"פ הדברים יבואר הכתוב ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב אל תירא מרדה מצרימה. מראות הלילה רומז על מצב של חשכות כאשר עליו לירד למצרים אשר קליפתה היא ערות הארץ, שמחמת זה היה גדול מוראו של יעקב אבינו. ואז ויאמר אלקים לישראל, אם כי שם העצם שלך הוא ישראל, אך במראות הלילה כאשר אתה יורד למצרים ערות הארץ, אז שמך הוא יעקב, ששם העבודת במדת היראה, בבחי' וידו אוחות בעקב עשו, ולכן אל תירא מרדה מצרימה, כי בכח השם יעקב מדת היראה יוכלו לעמוד אפילו במצרים. ובהו י"ל גם מד"כ ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, שבתחילה כתיב שמות בני ישראל, בעצם הם בני ישראל שכן שם העצם של יעקב אבינו הנא ישראל לאחר ששרית עם אלקים ואנשים ותוכל, אך הבאים מצרימה, ברדתם למקום כזה, את יעקב איש וביתו באו, כלומר שבאו מצרימה עם המדה של יעקב, ששם במקום הטומאה יעבדו להשי"ת במדת יעקב, בחי' וידו אוחות בעקב עשו. אכן כשהיו ישראל במצרים שלח הקב"ה לומר לפרעה (שמות ד) כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את בני ויעבדני, כאן נזכר שם העצם שלהם ישראל, כי העצם של עם ישראל הוא אהבת ה' בבחי' בנים, בני בכורי ישראל, וע"ז נא' ואומר אליך שלח את בני ויעבדני, שיוכלו לעבוד אותי בעבודה המעולה השייכת להם שהיא עבודה מאהבה בבחי' בנים, כי עתה בהיותם נמצאים במצרים ערות הארץ עבודתם רק ביראת ה', וזש"נ והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, פי' סבלות מצרים הוא מה שהם עובדים במצרים להשי"ת רק ביראת ה', שע"ז אמר שלח

שמו מחמת שו

משה ר' קאמאן

שכשראה המלאך איך שהוא לוחם ומתאבק עמו בכל כוחו, אזי הבין שבצדק מגיעה לו מעמד הבכורה, וביושר צריכים הברכות להגיע לו, שהרי הוא הוא אשר נלחם בכוחות הטומאה ויכול לעמוד נגדם.

ועל כן קראו מעתה ישראל וישורון כאמור (דברים לג כו) 'אין כקל ישורון', כי מאחר ושרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל להם, כלומר שהתגבר על כוחות הרע, לכן צריך מעכשיו לקרוא לו בשמות הללו שהם מלשון 'שר', והיפך ה'עקב' הוא 'מישור',

שמאחר שנתיישרה העקבה, כי נתברר שהבכורה והברכות אינם עקבה אלא בצדק וביושר באו לו, הרי שפשוט ומוכן שנשתנה שמו למעליותא, ואי אפשר לקרוא בשמן הראשון שאינו הולם אותו כלל, שהרי בצדק עשה מה שעשה.

מלחמת היצר היא מלחמה תמידית ולענין עבודה מורם לנו, שצריך כל איש ישראל לדעת, שאנו נקראים בשם 'ישראל', בעבור זאת שאנו 'ישרים' נגד היצר הרע, וטעם זה 'כי שרית עם אלוקים ועם אנשים ותוכל' לא היה רק על המאבק

אז, כי הרי המאורע כולו רמז לדורותיו שיהיו עם בני ישראל נתונים תמיד במצב של מלחמה ומאבק עם היצר הרע, שהוא יעמוד עלינו לכלותינו מחיי העולם הבא, ואף שאנו רואים שיעקב אבינו עמד נגדו בגבורה ולא נכנע לו, אין זאת אומרת שהיצר עזבו לחלוטין, אלא ההתגברות הוה היתה לשעה ולנסוך בנו הכח הזה להתגבר עליו, ואנחנו נצטרך להמשיך העבודה הוה הלאה ולהלחם עמו מלחמת חרמה עקובה מדם הנפש, וכאשר נעשה את עבודתנו

בתמידות ובנאמנות, נזכה להכניעו ולהתגבר עליו.

וכבר הזהירונו חכמינו ז"ל על סכנה זו, ואמרו (קידושין ל:): יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו. דהיינו שאין לך יום שאינו עומד על בני ישראל ומבקש להכשילם בחטאים ועוונות.

הטומאה של עשו, ועל כך שהתגבר עליו וכבשו, אלא שכל זה ניחא בנוגע ליעקב עצמו, שמבחינתו אכן התגבר עליו לגמרי, אבל אנחנו הלוא עוד לא גמרנו המלחמה הזו ולא כבשנו אותו עוד, לכן אי אפשר לעקור את שם יעקב מאתנו ולקבוע רק את השם ישראל, כי הרי אנו נמצאים במלחמה תמידית הממשיכה לדורות, וכל עוד שלא נמגר את כח היצר הרע מיגנת ומור ומוחלט עדיין אי אפשר לקראנו רק בשם זה.

אין לך אדם שנפטר מן המלחמה וכיון שהמלחמה הזו מלחמה תמידית ובלתי פוסקת היא, לכן עלינו לדעת שגם אם נדמה לאחד שניצחו באיזה אופן, ידע שאי אפשר להחשיב זאת כניצחון מוחלט. מכיון שאין שום ספק שתיכף ומיד יחזור היצר הרע בתחבולות אחרות ויעמוד שוב ללחום עמו, ולכן אין שום אדם יכול להיות בטוח בעצמו שכבר כבש את היצר ויותר אין לו מה לחשוש ממנו, ועל כן דא לימדונו חז"ל (אבות פ"ד מ"ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, כי המלחמה הזו עם היצירה היא מלחמה שאינה פוסקת כל זמן היות האדם על אדמות, ואנחנו צריכים להתייגע תמיד להתגבר עליו שלא ליפול

ישראל (לה י). יש לבאר כפל הלשון שאמר מתחילה כי אם ישראל יהיה שמך, ולאחר מכן הוסיף הכתוב ואמר ויקרא את שמו ישראל, הרי כבר אמר לו שישאל יהיה שמו.

19

ואמר הקב"ה ליעקב שמך יעקב, כי מתחילה עליך לעבוד את הכורא באופן של יעקב, שהיא בכחינת עקב ומדריגות נמוכות במעלות העבודה, כי אין האדם יכול להתעלות בבת אחת, ולאחר מכן לא יקרא עוד שמך יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, שתתעלה למדריגות יותר נעלות בבחינת ישראל.

ואמר הכתוב לשון יהיה שהוא לעתיד, לומר שלא יהיה שמו ישראל מאליו, אלא מוטל עליו להתאמץ בכוחותיו עצמו, להתעלות ולהגיע למדריגת גבוהה יותר שהוא מדריגת ישראל. וזה שרייק הכתוב ואמר יהיה שמך, שהוא מורה על שמו שהגיע בכוחות עצמו, והוא שמו שלו עצמו.

ואמר הפסוק ויקרא שמו ישראל, שאכן עשה יעקב כפי שאמר לו הכורא יתברך, והתאמץ להתעלות במעלות הקדושה, והתעלה למדריגות נעלות וגבוהות, עד זוכה שהקב"ה בעצמו קרא לו ישראל.

י"ל על דרך שביארו בספרים הקדושים הפסוק שאמר שלמה המלך (משלי ז, יט) ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום. שדרך הצדיקים ומעלתם אינה מגיע להם בבת אחת, כי אין ביד האדם להתעלות במעלות הקדושה בעליה אחת, אלא עליו להתהלך מדרגה לדרגה, עד שיתעלה בהרבה מעלות הקדושה. ואמר הכתוב ואורח צדיקים, כי דרכם של הצדיקים אינו לילך במדריגות רבות בבת אחת, אלא הולכים הם כאור נוגה, שמתחילה מאיר השחר באור נוגה, ואין השמש מאירה בבת אחת, אלא מעט מעט מאיר השחר יותר ויותר, עד שמאירה בתקפה בחצי היום. כך דרכם של הצדיקים להאיר מעשיהם בתורה ומעשים טובים מעט, ולאחר מכן מוסיפים הם והולכים, ומוסיפים עוד ועוד, עד שמאירים במעשיהם הטובים כאור השמש בגבורתה.

וזה כוונת הכתוב שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך, כי יעקב רומז על מדריגות נמוכות במעלות הקדושה והעבודה, והוא מלשון עקב, וישראל מורה על מדריגות נעלות במעלות הקדושה, שהוא מלשון שררה.

20 שער פרשת וישלח חיים פט דעת וישלה תורה רמו

הקורא ליעקב יעקב הכי נמי, שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה, ויאמר יעקב יעקב.

וכבר העירו המפרשים (רמב"ן אור החיים ועוד) שלא נתבאר בגמרא הטעם מדוע החזיר הקב"ה שמו של יעקב למקומו, ואפשר לקרוא שמן יעקב או ישראל, ואילו שמו של אברהם נשאר כן לעולם ולא יקרא שמו אברהם.

ומתוך דבריהם למדנו כי השם 'יעקב' מורה על הדרגה הנמוכה של האדם, בבחינת עקב, ואילו השם 'ישראל' מסמל את הדרגה הגבוהה בבחינת שר. וגם בשעה שנתן הקב"ה שם ישראל לא הפקיע ממנו את השם יעקב (וכמו שמפורש בפסוק, שמך יעקב), כי אף על פי שהגיע למדרגה גבוהה עדיין שמורה עבורו אפשרות קיום בדרגה הנמוכה. על פי דברים אלו מבואר היטב הפסוק שהביאה הגמרא הנ"ל ויאמר אלוקים לישראל... ויאמר יעקב, כי פסוק זה נאמר במראות הלילה, והיה בזמן ירידת יעקב לגלות מצרים, ואמר לו הקב"ה כי אף על פי שבגלוי יקרא שמך יעקב, על שם הדרגה הנמוכה של גלות מצרים, אף על פי כן בנסתו, (כלומר, בעצם הדבר) נקרא שמו ישראל גם בשעה זו.

והערה נפלאה למדנו, דרכו של היצר הרע לאחר שהצליח להפיל את האדם בדבר עבירה, לומר לו שמעתה אין לו שום ערך, ומבטל את האדם כעפרא דארעא, ואולם חייב אדם לזכור כי גם בשעה שהוא בשפל המדרגה, בבחינת עקב, עדיין שם ישראל עליו, כי הוא עצם מציאות נשמת ישראל.

לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך (לה י). וברש"י: לשון אדם הבא במארב ועקבה אלא לשון שר ונגיד. דקדק זה רש"י מדאמר כי לא יקרא שמו יעקב הרי כי טעם חילוק ביניהם, ובאברהם אמר בפירוש (לעיל יד, ה), ולא יקרא עוד את שמך אברהם והיה שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך.

והנה שמו של יעקב לא במקרה נקרא, וכבר אמור (לעיל כו, לו) הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, הנה שמו מורה על מציאותו והיותו, נרמז בו כל התלוכותיו בחיים והנהגתו עם עשו, כי לא בגלוי ישא וידבר כי אם בארבה וגם ברמאות, כי כן הוא המצב.

ומצינו בענין זה מאמר נפלא בחז"ל (ילקוט, שמואל א, קלט), ויקרע ה' את הממלכה מידך ונתנה לרעך לדוד, א"ל כד הוית גבן אמרת לרעך הטוב ממך וכען אמרת לרעך לדוד, א"ל כד הוינא גביכון הוינא בעלמא דשקר ואמרנא לך מלין דשקר וכי ברם אנא כען בעלמא דקשוט לא תשמע מיני אלא מילי דקשוט. הנה נוראות אנו רואים כאן, כי שמואל נביא ה', וגם עם שאול משיח ה', לא היה אפשר לדבר נכחות כי אם באיתכסיא, וכי כן היא אמנם המדה, כי לא כעוה"ב עוה"ז, העולם הזה דרכיו שונים לגמרי, העולם הזה הוא עלמא דשקרא, והנך צדיק לילך בו בדרכיו הוא. והוא אמרם ז"ל (ברכות יז.) מרגלא בפומיה דאביי, לעולם יהא אדם ערום ביראה, כי אחרת לא תגיע למחוז חפצך, וגם תחסיא את המסרה באמת, אולם על זה כבר יש שרע שלם, במה שמותר לשנות, ובמה להתרחק מן השקר בתכלית הריחוק, וכן אבינו יעקב, אם כי שינה יעקב לעשו וכן ללבן, אבל גם עמהם במדתו אחז, היא מדת האמה, אבל אחוז בזה וגם בזה, ואחיו תהא ברמאות.

והנה מעשה אבות סימן לבנים, ושם יעקב מקיף ומורה על התכלית, על הגאולה העתידה, על כל ההנהגה עם עשו ועם כל האומות למיניהם, כי תהיה בבחינת 'במארב ועקבה', בערמה והכמה, כי כן מן התורה, עדי יאר ה' פניו

ההגדרה בזה היא, כי יש זמני יעקב ויש זמני ישראל. וצריך ביאור אם השם יעקב מורה על זמני עקב, והשם ישראל מורה על זמנים טובים, מדוע הקב"ה קורא ליעקב "יעקב" וביתר שכתב רש"י שהוא לשון חיבה והחיבה מתבטאת בכפל של קריאת השם, הרי מן הראוי היה יותר שהקב"ה יקרא ליעקב בלשון חיבה בשם ישראל ולא בשם יעקב.

[האלשיך והשל"ה הק' כותבים, שליעקב אבינו היו לו שתי נשמות נשמת יעקב ונשמת ישראל, וכתב בשל"ה שכשמוסיפים לאדם חולה עוד שם הכונה היא שנוסף לו נשמה נוספת, (ועיין בקונטרס החיים יודוך להגרי" הלל שליט"א שער ראשון סימן ד', וע"ע בספר שמות בארץ ממרן הגר"ק שליט"א פרק י'). ומעתה, אם ליעקב היו לו שתי נשמות נשמת יעקב ונשמת ישראל, ונשמת ישראל הייתה נשמה יותר גבוהה, יקשה שהתורה הייתה צריכה לכתוב "ישראל ישראל" ולא "יעקב יעקב".]

עוד יש להבין, שכתוב בפסוק "ויאמר אליו לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב", מדוע הפסוק פותח בויאמר אליו לישראל ומסיים ויאמר יעקב יעקב, הרי יותר היה ראוי שהפסוק יסיים ויאמר ישראל ישראל.

* אלא למדנו מכאן יסוד גדול, שכיון שהשם ישראל מרמז על הימים הנעלים, והשם יעקב מרמז על הימים הקשים שעבר על יעקב אבינו, והקב"ה אומר ליעקב: שהחיבה היתרה שנועדת אליו אינם בזמנים היפים - בזמני הארת פנים, אלא החיבה היתרה ביותר הוא דווקא בזמנים הקשים, בגימי החושך, ששם אוחזים בקרנות המזבח.

~ מעתה יובן הענין כי דוקא יעקב יעקב לשון חיבה, שהחיבה היתרה-שג הקב"ה כלפי יעקב אבינו אינם דוקא בזמנים נעלים ומרוממים של האדם אלא דווקא בזמנים קשים ביותר, וזה החיבה שהקב"ה הראה ליעקב, וכפי את שמו כי השם של יעקב מורה על הזמנים הקשים.

For something closer to home, consider the Hebrew Institute for the Deaf founded by Rabbi Moshe Ebstein. Rabbi Ebstein's interest in deaf education was triggered by the fact that two of his sons suffered from deafness. Rather than cursing his fate, Rabbi Ebstein used it as a spur to create an institution that has saved hundreds of Orthodox deaf children who would have been otherwise consigned to the public school system.

I once heard how Rabbi Ebstein developed the strength to transform his personal tragedy into an opportunity. As a young boy during World War II, he was in a Soviet labor camp (this after having escaped from a Nazi concentration camp). He was fortunate in that he was together in the camp with his rebbe. The first Shabbos they realized that if they refused to work, they would be killed on the spot. On the other hand, they could not imagine a Shabbos while working. As the sun set on Friday night, they sang *Lecho Dodi* while still working, and the next morning, they continued with Shabbos *zemiro*s. Even as they were *mechalel* Shabbos with their hands, they were sanctifying the Shabbos with their singing. Rabbi Ebstein's rebbe knew the *davening* by heart, as well as the Torah reading. So they *davened* together and recited the Torah reading as they worked that Shabbos and every Shabbos until their release. After more than fifty years, Rabbi Ebstein still remembers those *Shabbosim* as the holiest, the most beautiful of his life. And from that experience in the Soviet labor camp, he learned that *there is virtually no situation from which it is not possible to build something beautiful and holy. Doing so is often the only practical therapy for the pain of our misfortunes.

אלינו, ולא יקרא עוד שמנו יעקב, כי אם ישראל יהיה שמנו, כי שם ישראל מורה על הגאולה העתידה, וכן אמר לו המלאך, "כי אם ישראל יהיה שמך כי שרית וגו' ותוכל", יעקב הוא השם על הזמן לפני ה"ותוכל", "בין דורכועצען" וישראל הוא השם על אחר ה"ותוכל", "נאכן דורכועצען", כי אז תהיה הכל בשרה ונגידות, באיתגליא ולא במארב, במישור ולא בעקבה, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהודו כי פי ה' דיבר.

ילקוט לקח טוב

רטו

תגיע למחוז חפצך וגם תחטיא את המטרה. אבל בכך עדיין לא הותרה הרצועה. ישנו שו"ע שלם המורה אימתי מותר לשנות ובמה צריך להתרחק מן השקר תכלית ריחוק. וכן גם יעקב אבינו אף ששינה לעשו וללכן, מ"מ גם עמהם אחז במידתו, מידת האמת וקיים אחוז בזה וגם בזה - ואחיו תהא ברמאות.

"מעשה אבות סימן לבנים". שם יעקב מקיף ומורה עד ימי הגאולה העתידה, על כל ההנהגה עם עשו ועם כל האומות לעיניהם. ההנהגה עמהם תהיה איפוא בבחינת "במארב ועקבה", בערמה ובחכמה. זהו ההכרח עד יאר ה' פניו אלינו ויחוננו. ביום ההוא לא יקרא עוד שמנו יעקב כי אם ישראל, כי שם ישראל מורה על הגאולה העתידה. וכך אמר גם המלאך ליעקב: "לא יעקב ייאמר עוד שמך, כי אם ישראל". יעקב הוא הזמן לפני ה"ותוכל"; וישראל הוא השם של התקופה שאחרי זה. כי אז תהיה הנהגת ישראל בשרה ונגידות, באיתגליא ולא במארב, במישור ולא בעקבה, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהודו כי פי ה' דיבר.

יש ■ יעקב וישראל - ימי אהבה וימי שנאה

קמא

ש"ס קכ"ג - ה' א"ה

יעקב וישראל - ימי אהבה וימי שנאה

צמיחת ישועת ה' מתוך הצער

השם "יעקב" מורה על שפלות וימי עצב

בפסוק (ויגש מו, ב) נאמר, "ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני", כותב רש"י וז"ל: יעקב יעקב לשון חיבה, עכ"ל. ומבואר ברש"י שכל מקום שהקב"ה קורא לאדם וכופל את שמו כמו יעקב יעקב, הרי יש כאן לשון חיבה.

✚ ליעקב אבינו היו שתי שמות: א. יעקב, ב. ישראל, ומובא בספרים הקדושים, שהשם של יעקב מורה על הזמנים הקשים שהיו לו, והשם יעקב זה מלשון עקב המראה על מצב שפל, כמו שהעקב הוא האיבר שדורכים בו, ואילו השם ישראל מורה על הזמנים המיוחדים והנעלים שהיו לו, ישראל - כי שרית. ובמהר"ל כתב שאותיות "ישראל" הן ישר - אל, המורה על דרגת והאלוקים עשה את האדם ישר.

* נמצא שליעקב היו שני זמנים, זמן שמהותו ישראל שהוא זמן מיוחד, ומלבד זאת זמן של יעקב המורה על זמנים קשים כמו שהעקב הוא שפל בקצה הרגל

השם "ישראל" מורה על ימים יותר נעלים

בספר הישר המיוחס לרבינו תם (שער ו') כותב, שיש ימי אהבה ויש ימי שנאה, דהיינו כל אדם יש לו זמנים מיוחדים ימי אהבה - שלומד בחשק רב ויש לו ברכה וסיעתא דשמאי, יש לו מאור פנים ונעימות, בריאות וכל טוב, אבל יש זמנים שהם ימי שנאה - שקשה ללמוד ואין מאור פנים, ואינו מבין את הסוגיה, אין לו שמחה ושרוי בעצב.

son that doesn't do an *aveirah*. A *tzaddik* is a person who falls again and again but gets up each time.

A *talmid* of Rav Yitzchak Hutner once wrote to him about his frustrations in the spiritual realm, "I'm tired. I try so hard, but I don't see myself getting any better. I don't see growth. It's such a difficult struggle."

"Never give up," Rav Hutner wrote back, "*Sheva yipol tzaddik vekam*. That's what it's all about. The battles, the struggles, that's a *tzaddik*. What do you think the *passuk* means? That a *tzaddik* gets up even though he falls? That misses the entire point. The true intent of Shlomo Hamelech is to teach us that the way to rise is through repeated falls. You become a *tzaddik* by falling down and rising. You grow from the experience and become a better person. Growth comes from struggle. It is not automatic. You can't coast and grow. You've got to fight to grow. You've got to struggle to grow. You may lose the battles. You may fight and lose them. But you can win the war. You can become bigger by the falls, by the foibles, by the stumbling. That is the road to becoming a *tzaddik*. We can grow from our struggles."

In his letter, Rav Hutner goes on to bemoan the popular biographies of *gedolim* that portray them as perfect people from the womb. The typical *gadol* about whom our children read washed *negel vasser* on his own when he was 1 year old. He knew Mishnayos when he was 6. He never fought with his brothers and sisters. He knew the entire Shas by age 13, wrote a brilliant *sefer* by 20 and was a *tzaddik* every moment of his entire life. So what's the reaction of the reader? This is not a human being. This is an angel. It's an interesting story, but what does it have to do with me? But that's not how one becomes a *tzaddik*. That's not who our *gedolim* were. They were very human, they were very normal, and they had their battles and they had their struggles. They persevered and emerged victorious.

The entire world stands in awe of the Chafetz Chaim, of his *tzidkus* and his battle against *lashon hara*. Did the Chafetz Chaim ever speak *lashon hara*? Probably never, we think, and certainly not after his *bar mitzvah*.

But can we really be certain about this? This is the delicate question Rav Hutner poses in that same letter. "Who can possibly know," he writes, "about all the battles, the struggles, the pitfalls, the failures and the setbacks the Chafetz Chaim experienced in his battle against *lashon hara*?"

It certainly wasn't easy. The Chafetz Chaim, just like the rest of us, had a *yetzer hara*, and he undoubtedly had to struggle against it. He may have fallen, but he got up again. He never gave up. He never threw up his hands on Erev Yom Kippur and told himself he was no better than before. He was a relentless fighter who never accepted defeat.

"And those who are lost in the land of Ashur will come," prophesied Yeshayahu about Messianic times, "and those who are displaced in the land of Egypt." That is the final *teshuvah*. Those lost in Ashur and those displaced in Egypt will come back and do *teshuvah*.

Who is farther removed, one who is "lost" or one who is "displaced"? asks Rav Tzaddok HaKohen. Surely, the one who is lost is farther removed. Why then does he return before the one who is merely displaced?

We have to understand the difference, explains Rav Tzaddok HaKohen, between the land of Ashur and the land of Egypt. Ashur was a country of rocky, semi-arid hills where

זהו הפשט בפסוק "ויאמר אלוקים לישראל במראות הלילה" - שהקב"ה אומר לישראל בזמן הלילה, "ויאמר יעקב יעקב" - החביונות היא לא מחמת המצב של ישראל, אלא מחמת המצב של יעקב היינו זמני העקב והחושך.

הבעל הטורים כותב, שיעקב עבר שבע צרות וז"ל: לישראל במראות הלילה ז' תגין בשי"ן על שם כי "שבע יפול צדיק וקם", שבאו עליו ז' צרות וניצול מהם, עשיו, לבן, מלאך, דינה, יוסף, שמעון, בנימין, עכ"ל. ודווקא בזמני העקב הללו יעקב התרומם ואלו ימי חיבה.

* בפסוק (תהילים צב, ג) "להגיד בבוקר חסדיך ואמונתך בלילות" וביארו המפרשים שהפשט בפסוק הוא שהאדם נמצא במצב של בוקר קל להגיד חסדיך, אך בזמן של ואמונתך בלילות, דהיינו כשאדם נמצא במצב של לילה במצבים האלו צריך להתחזק באמונה בהקב"ה.

שבת עם ישראל בעליה לרגל על לכתם בדרך מלאה תלאות וסכנות רבות בפסוק (שיר השירים ז, ב) "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב", ובמדרש רבה (שיר השירים ז, ב) מובא, שפסוק זה נאמר על עם ישראל בזמן שעולים לרגל, "מה יפו פעמיך" - פעמיך הם הפסיעות של עם ישראל, "בנעלים" - בנעלים שעם ישראל היו הולכים בנעלים לרגל, "בת נדיב" - בת נדיב בתו של אברהם אבינו שנדבו לבו להכיר את בוראו.

שואל הגר"א, מדוע הקב"ה משבח את עם ישראל בפסיעות ובנעלים שעל ידם היו עולים לרגל, הרי יש דין שמותר לעלות בנעלים עד הר הבית ולא יותר כמבואר במשנה (ברכות פ"ט מ"א) לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו, והיינו שיש דין ללכת יחף בהר הבית.

* היעב"ץ כותב שכל הדין שאסור להיכנס להר הבית בנעלים אינו מחמת קדושת המקום אלא קדושת רצפת בית המקדש הייתה משפיעה על האדם ונכנסת לו ברגלים ועולה לכל גופו, ואם האדם היה הולך עם נעלים הנעלים היו חציצה והקדושה לא הייתה יכולה להתפשט לגופו.

א"כ שואל הגר"א שהקב"ה היה צריך לשבח את עם ישראל שהיו הולכים יחפים בהר הבית שאז הקדושה הייתה מתפשטת לגופם והשבח לא היה צריך להיות על שעם ישראל שכל אחד הולך במנעלו מביתו להר הבית.

ותירץ הגר"א, כשעם ישראל הגיעו להר הבית למקום שבו יש השראת השכינה, עצם קדושת המקום הייתה כמו ברזל אחר אבן השואבת, דהיינו עם ישראל היו בהר הבית בכזה מצב רוחני מרומם ובאווירה מרוממת שהכהנים בעבודתם ולווים בדוכנם, היראת שמים שהייתה במקום לא נתנה לאף יהודי שום ניסיון ולא היה שום מאמץ בעליה להר הבית.

* לכן הקב"ה אינו משבח את עם ישראל שהלכו שם יחפים, משום שעצם קדושת המקום השפיעה עליהם בלי שום מאמץ, אבל הקב"ה שיבח את עם ישראל "מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב" שכל אחד מעם ישראל שהיה יוצא מביתו להר הבית ובדרך היו קוצים ומכשולים רבים, ועל אף שהדרך לא הייתה קלה שהיו מתעייפים ומוסרים נפש להגיע, אף שברוך עצמה עדיין לא היתה שום השראת השכינה, בזה הקב"ה שיבח את עם ישראל, שהיו הולכים בנעלים בהתאמצות כדי להגיע להר הבית, וזה השבח של יפו פעמיך בנעלים בת נדיב, היינו שהשבח הגדול הוא על הקושי והמאמץ.

farmers had to struggle and scrape to bring forth the bounty of the land. But Egypt was a breadbasket. You planted in the rich loam, the Nile River overflowed, and you harvested.

If you are lost in the land of Ashur, declares the Prophet, if your life has been a spiritual struggle, if it has been a spiritual battle, if you've had to fight your yetzer hara, it will be easier to bring you back, even if you lost the battle. But if you were in the land of Egypt, if you did not struggle against the yetzer hara, it will be harder to bring you back, even if you were only displaced.

Rav Levi Yitzchak of Berditchev once said that we have to learn three things from a little child. When something hurts a little child, he cries out to his father. A little child is always occupied, always busy, never idle. And when a little child falls, he always gets up. If you fall, you get up. That is one of the most critical lessons of life. You cannot allow yourself to remain down. This resilience, this capacity to fall and rise again is a hallmark of our people. We are a nation that gets up. No matter how much we are pushed down, we get back up. We are "a nation of survivors" (Yirmiyahu 31:1).

The Gemara (Berachos 12b) tells us that our Sages wanted to incorporate the story of Balak in our daily Shema because it contains Bilam's description of the Jewish people as lions. The Sfias Emes explains that this is our defining characteristic. We are a nation that gets up. We are a nation that fights valiantly like lions.

תורה

Paradoxical as it may seem, Israel's lapses and dark nights serve as both preparation to and prerequisite of its ascension to greatness. This is true not only of Israel as a nation, but also each individual in his own battle with his yetzer hara (evil inclination) experiences periods of darkness. And it is these periods of darkness which enable one to clearly perceive the truth, discerning the light by its contrast to the darkness.

Chazal tell us, במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, In the place that penitents stand, even the completely righteous cannot stand (Berachos 34b). In a similar vein the verse heralding the call to teshuvah, שובה ישראל עד ה' אלקיך, Return, Israel, unto Hashem your God - describes teshuvah as reaching to the throne of the Almighty (see Yoma 86a). The reason being כי נשלת בעונך, for you have stumbled by your sins (Hoshea 14:2). It is the stumbling itself on the obstacles of sin that carries within it the potential to elevate a person to the very throne of the Almighty.

דווקא במצב כזה, כשלא מרגישים שום טעם בעבודה, ואדרכא מרגישים טעם מר, צריכים להחליט לעבוד אותו יתברך, ולא נכון הוא הענין שחושבים, שכל פעם כשיש לאדם אור סימן שהוא במצב של עלייה, וכשחשוד לו - סימן שהוא במצב של ירידה, אלא אדרבה, אפשר שההיפך הגמור הוא הנכון!

* כך לכל אדם יש ימי אהבה וימי שנאה, ימים של צער וקושי, והקב"ה צועק לבן אדם תחזיק חזק בימים הקשים ותתמודד, ודווקא ההתמודדות והקושי זה החיבה לאדם, ולכן הקב"ה קרא ליעקב יעקב לשון חיבה.

התקומה לאדם באה רק מתוך הנפילה

כתוב בפסוק (מיכה ז, ח) "אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי", חז"ל (מדרש תהילים מזמור כב) כתבו, אלמלא נפלתי לא קמתי אלמלא ישבתי בחושך לא היה אור לי. והביאור הוא שהיציבות של האדם מגיעה רק אחרי הנפילה, אחרי הימי החושך, ואחרי העמל והיגיעה בזמנים הקשים אז מגיע יציבות לאדם של - ה' אור לי.

על הפסוק (משלי כד, טז) "שבע יפול צדיק וקם" מפרש הגה"צ רבי יצחק הוטנר זצ"ל, שאין הכוונה שהצדיק אפילו שנפל שבע פעמים הוא מצליח לקום, אלא כוונת הפסוק שרק מחמת שהצדיק נפל שבע פעמים הוא מצליח לקום, כי רק אחר הנפילה באה ההתייצבות, ולכן החכמה היא להחזיק בנפילות ולהשאר חזק בכל המצבים.

34 טיב פרשת ויגש התורה תקפת

וזהו שנקטה תורה לשון "במראות הלילה", להודיענו שגם הזמן גורם, שהיה לו גילוי אלוקות, כיון שזוהי עת רצון גדולה מאוד.

כשלא רואים אור - העבודה חשובה יותר בשמים

ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני: (מ"ו, ב)

ידוע הוא, שהשם יעקב מרמז למצב של קטנות, וכמו שנרמז בלשון הפסוק (בראשית כז, מב): "יעקב בנה הקטן", ואילו השם ישראל מרמז למצב של גדלות.

כן מבואר להדיא (וזהו חלק א דף קעו ע"ב, עץ חיים חלק ב שער לאה ורחל פרק ב דף סא ע"ב) שיעקב הוא מלשון ויעקבני, לשון עקב, שהוא המקום הנמוך ביותר אצל האדם, מה שאין כן ישראל שהוא לשון שר וחשיבות.

לפי זה יש לפרש כאן: "ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב", היינו שאמר הקב"ה ליעקב: לא רק כשנמצא אתה בבחינת יוב, במצב של גדלות ושל התרוממות - אז תעבוד את ה', אלא עליך לדאוג לכך שגם כשתהיה בבחינת "מראות הלילה", שהוא מצב של קטנות - גם אז תראה שבשם ישראל תכונה, ולא תשכח את השם ישראל שלך.

ואפילו אם תהיה במצב שבו יקראו לך בשם "יעקב יעקב", דהיינו מצב של קטנות כפול ומכופל, מכל מקום דע לך שגם אז צריך שיהיה לך כח של גדלות, כי יש להמשיך כח מזמני הגדלות לזמני הקטנות (וכמו שמבואר בספח"ק נועם אלימלך ריש פרשת אמור בדי"ה בע"א). וגילה לו הכוונת כאן, שבשם ישראל נקרא הוא תמיד, בכל מצב, ועל זה אמר יעקב: "הנני", משום שקיבל את הדברים באמונה ובפשטות.

ובאמת צריכים לדעת שהעולם הזה הוא הפוך ממש, שבזמן שכאן נראה שיש אור המאיר, יתכן בהחלט ששם למעלה הוא להיפך וחושך הוא, ומאידך כשחושבים כאן שהוא חושך, אולי שם למעלה הוא מאוד.

5 אצתה

כי שרית - ותוכל

"לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל, כי שרית עם אנשים ותוכל" (בראשית לב, כח)

לכאורה, מדוע על ה"שרית". מדוע אין שום רמז ל"ותוכל"??!

הלא את הנצחון חפצים להנציח. מדוע להשמיטו?

מדוע רק ה"שרית" צריך להיזכר לנצח.

ללמדך.

אמנם כן. רק את ה"שרית" חייבים להזכיר.

כי זו היא גדלותו של יעקב.

— שעמד במלחמה מול שרו של עשו.

— ששמר על הגבולות.

לא הרשה בהם שום חדירה.

שבלם חודרנות עשויות.

שנותר "לבדו".

שהשריש בלבדיות.

כל זה חדור במהותם של יעקב ובניו. כל זה מוגדר במהותם.

ישראל - כי שרית.

ה"ותוכל", הוא כבר סיעתא דשמיא. את הנצחון, עשה הקב"ה.

ה"ותוכל", מתאר את תוצאות המלחמה, לא את המלחמה עצמה.

בשמו, חפצים להגדיר את מהותו.

מהותו של יעקב, היא "שרית".

ה"ותוכל", הוא הסיעתא דשמיא.

40

5 אצתה

ולעד"ג שיתבארו חילוקים אלה ע"פ כוונתם של השמות: יעקב וישראל.

- שהשם יעקב ניתן ע"ש המעשה (כ"ה כ"ו): "ואחרי כן יצא אחיו וידו

אוחזת בעקב עשו", ופירש רש"י ז"ל: "שבדין היה אוזו בו לעכבו: כדי שיטול

את הבכורה מן הדין, כשיצא ראשון כמו שנוצר ראשון", עכ"ל

דהיינו: שהשם יעקב מורה על השתדלות ומסירות נפש להגיע לחלקו

הרוחני שנדרש ממנו: שהרי עניין הבכורה הוא עשיית העבודה, וכמו שכתב

רש"י ז"ל (כ"ה ל"א). כל זה בנוגע לשם יעקב, ואילו בנוגע לשם ישראל, שם זה

הוסבר ע"י המלאך - אשר הורה בו: שיעקב הצליח במלאכתו לעלות לדרגת

הרוחניות שאליה הוא יכול להגיע, וניצח אפוא את כל מפריעיו למטרה זו

* ומעתה נבין: שבלידת יעקב נתן לו הקב"ה שם שמורה על הצורך במסירות

נפש שתידרש ממנו, כדי להגיע לתכלית עבודת ה', מפני כל המטרדים אותו

מלהגיע למטרתו זו.

וכשהגיע למדרגה זו של שלמות בעבודת ה', ניתן לו שם ישראל המורה על

הגעה זו - אך לא נאמר לו מאת הקב"ה הטעם לשם זה כדי שלא ישכח: שכדי

להתגבר בכל עת על המטרדים אותו מלהישאר בדרגה זו של שלמות, עליו

לעבוד כל כך כמו שעבד בשעה שנקרא בשם יעקב. מסקנת דברינו היא: ששם

ישראל הוא מוסיף על שם יעקב, ולא שהוא שם המשנה לגמרי את השם יעקב.

ודלא כמו שם אברהם, שהוא שינוי במהותו של אברם.

37 תענה - 5 פעם

חז"ל אומרים (עי ר"ה יט ע"ב) שאע"פ שבטדה מגילת תענית, הנוכה ורים לא בטלו. כלומר, הנוכה ופורים הם מועדים שכתובים במגילת תענית. מרו חז"ל (שבת יג ע"ב): "תנו רבנן, מי כתב מגילת תענית? אמרו חנניה חזקיה וסיעתו שהיו מחבבין את הצרות וכו'", ופירש"י: "מחבבין את צרות - שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחיו של הקדוש ברוך א, וכותבין ימי הנס לעשותן יום טוב, כגון אלין יומין דלא להתענאה זון" כר, עכ"ל. ועי' במהרש"א שהעיר שהלשון "מחבבין את הצרות" זמע שחיבבו את הצרות עצמם, יעו"ש מש"כ.

ונראה שמבואר כאן יסוד גדול, הדברים ככתבן, והוא "שהיו מחבבין ו הצרות". זהו אחד מהיסודות הגדולים והפשוטים, צרות וחושך הם דמנות להתגדל ולהתחזק. ונבאר את הענין.

38

אמר לשכון בערפל

הדברים רמוזים בפסוקים. כאשר שלמה המלך בנה את בית המקדש, כתוב "א, ח ב): "או אמר שלמה, ה' אמר לשכון בערפל", כביכול במקום של שך וערפל - שם השכינה שוכנת. וכן כתוב (שמות כ, יח): "ומשה נגש הערפל". והנה, בכל התורה לא מצינו השראת שכינה בדרגה גבוהה שלא ידי ענן, חושך, או ערפל. וגם בהר סיני - בהתגלות הגדולה ביותר של וכינה - היה זה מתוך חשך, ענן וערפל.

39

יצות מקרבות

כלל זה חל בשני צדדים, מצד אחד לא תתכן השראת שכינה בלי חושך פל, ומאידך, היכן שיש צרות, נסיונות, חושך, סכנות, נפילות ומשברים, הקב"ה כביכול מסתתר.

הסיבה האמיתית לכך היא עמוקה מאוד, אבל פשוטם של דברים כך הם:

אנו מבינים שכאשר הקב"ה רוצה להשרות את שכינתו, האפשרות היחידה היא להשרותה בערפל, והטעם, מפני שהעולם לא ראוי לקבל את עוצמת השראת השכינה. אבל באמת אין זה רק מחמת שהעולם לא ראוי לכך, אלא אף משום שאינו מסוגל לכך. ולשון חז"ל הוא (עי רש"י שמות כ, יז, ממכילתא) שחושך ענן וערפל אלו 'מחיצות'. היינו, שמעמד הר סיני היה "לפנים משלש מחיצות" של חושך ענן וערפל, מחיצה לפנים ממחיצה.

* מה זו מחיצה ומה מטרתה? טעות נפוצה היא שמטרת המחיצה היא לחצוץ, להפריד ולהרחיק בין דברים. האמת היא להיפך, המטרה של מחיצה לקרב. למשל בבית כנסת, אילולי המחיצה לא יכלו נשים להכנס כלל לביהכ"נ מטעמי צניעות. נמצא שהמטרה איננה לחצוץ בין אנשים לנשים, אלא להיפך - לאפשר להן להכנס לבית הכנסת. המחיצה מאפשרת קירוב.

41

וכל מה שאמרנו מבואר בפסוק: שבתחילה אמר הקב"ה ליעקב: "שמ יעקב", ר"ל: לעולם יהיה שמך כך, אלא ש"לא יקרא שמך עוד יעקב כי או ישראל יהיה שמך". וכמו שתרגם אונקלוס: "אלהין" על "כי אם"; ופירושו "אלא אם כן", וכמו ב"כי אם ברכתני". ומובנו: שאם לא יהיה לו שם ישראלי אז גם שם יעקב לא יהיה לו (וממילא ששמו יהיה ג"כ ישראל), כיון ששני השמות נצרכים: שם יעקב כנ"ל, ושם ישראל: כדי שידעו כלל ישראל שלבסוף, אחר מסירות נפש מרובה, שמגיעים למטרתם בעבודת ה', וכמאמרנו ז"ל: (מגילה ו): "יגעתי ולא מצאתי אל תאמין". וע"כ: "יקרא שמו ישראל" היינו: כיון שלא היה שינוי בשם יעקב אלא רק הוספה לשמו, לכן נצטר להוציאו בפירוש, וכמו שנתן לו הקב"ה את השם יעקב.

ולפי הסבר זה מובן: למה מצינו שגם אחרי נתינת השם ישראל שנקרא בשם יעקב? והיינו כדי לזכור תמיד: שכדי להגיע לשם ישראל צריך לעבור תמיד במסירות נפש על עבודת ה'.

42

ולפי דברינו, יש לפרש כך משאחז"ל: (תענית ה): "יעקב אבינו לא מת" שעניינו של יעקב אבינו - והוא: לעבוד ולהתגבר תמיד כדי לעלות למדרגה הדרושה מכל יהודי, ושלא נחשוב שכבר הגענו למדרגת "ישראל", ושאי"ז לעבוד עוד - בעניין זה לא מת יעקב אבינו.

(ועיין פירושו של חתם סופר עה"ת, בפרשת ויחי, שמורה שם זה על הגלות ושלפ"ז יתפרש מאמר הגמרא).